

ҲАЗРАТ САБОҲӢ

ЗАРДУШТИ
СПИТОМОН

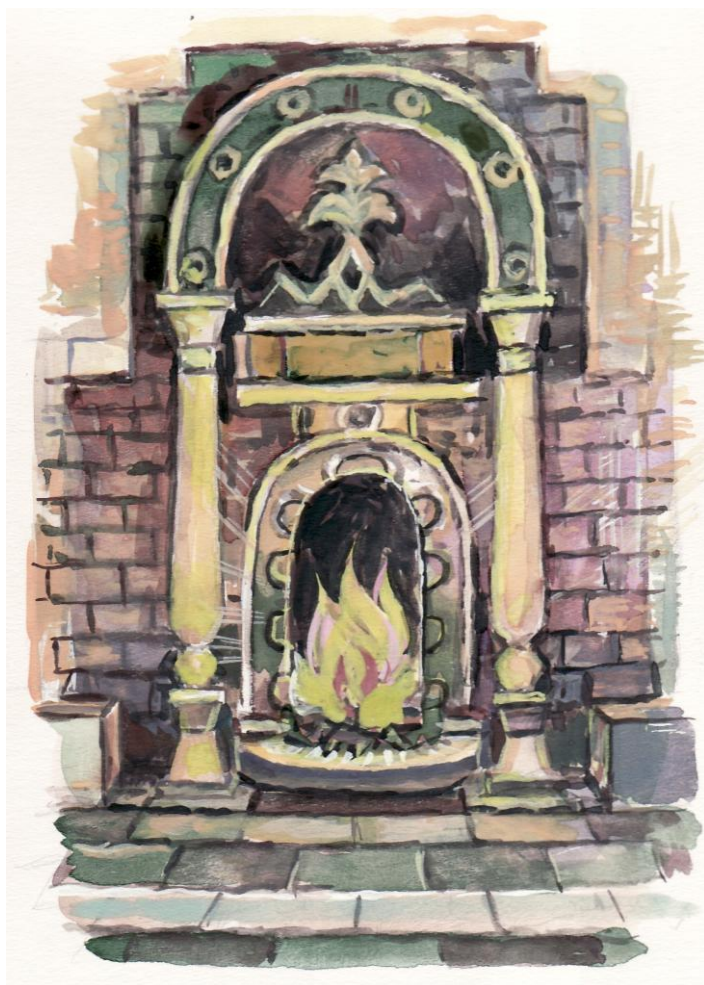
(Аз силсилаи «Симоҳои ҷовид»)

Душанбе
«Адиб»
2009

Мухаррир .Ю. Аҳмадзода
Масаввир А. Абдуллоев

ISBN 978-99947-57-95-4

© С. Ҳ. Сабоҳӣ, 2009

Дар бораи замон ва ҷои таваллуди Зардушт – яке аз аввалин пайғамбарон ва асосгузори яке аз динҳои қадимтарини башарият – дини оташпарастӣ ё зардуштӣ солҳост, ки дар байни донишмандон баҳсу мунозира идома дорад. Аммо аксарият ҷои таваллуди ӯро Осиёи Марказӣ ме-донад ва дар ин боб далелҳо зиёданд. Дар солҳои охир донишмандони фарҳанги бостонии тоҷику форс дар натиҷаи муқоисаи маълумоти таърихнависони Юнони Қадим ва китобҳои қадимии зардуштӣ ба чунин хулоса омадаанд, ки ҷои таваллуди Зардуштро дар водии Зарафшон, яъне дар Суғди Самарқанд бояд ҷуст.

Номи Зардушт дар «Авесто» ба шакли Зардуштра (яъне, дорандаи шутури зард) омадааст. Назар ба маълумоти сарчашмаҳои хаттии бостонӣ хонаи падари ӯ – Пуршасп дар соҳили рӯди Дарғ воқеъ будааст. Номи ин рӯд дар китобҳои қадимии юнонӣ ба шаклҳои «Дарғам» ва «Драгамания» (Дарғамон) зикр гардидааст, ки ба Дарғаи Самарқанд будани он шубҳа нест.

Пайғамбар Зардушт бештар аз 3500 сол пеш аз ин дар соҳили Дарғам дар деҳаи Барзав (Барзу, ҳоло Тали Барзу) дар хонадоне, ки бо номи хонаводаи Спитомон маъруф буд, ба дунё омадааст. Ҳангоме ки Зардушт сисола буд ва дар чашни Наврӯз аз дарёи Аушонрӯд барои тайёр кардани нӯшдоруи муқаддаси «Ҳаома» об мегирифт, дар осмон тӯдаи пайкараҳои дурахшонро дид ва ҳамон лаҳза рӯҳаш аз тан ҷудо шуда, ба сӯи онҳо парвоз кард. Онҳо парвозкунон Зардуштро то бо-

лои Вахви-Датё (Вахондарё – Амударё) бурданд. Зардушт дар он чо бо худои ягонаи худ Ахуромаздо (Хурмуз) ва панҷ тан аз бехтарини фариштагон («Амеша-Спента», яъне покони ҳамешагӣ, покзодони човид) рӯ ба рӯ гардид. Ахуромаздо ва фариштагон, ки аз худ нури яздонӣ мепошиданд, Зардуштро барои адои рисолати пайғамбарӣ раҳнамун сохтанд. Аз ҳамон вақт Зардушт чун пайғамбар зухур намуд ва барои вай чузвҳои китоби муқаддаси «Авесто» нозил шуданд.

Он чи аз китоби муқаддаси «Авесто» ба худи Зардушт мансуб медонанд, фасли «Готҳо» аст. «Готҳо» ба шакли манзум (шеър) суруда шудаанд ва аз ин рӯ, Зардушт аввалин шоири адабиёти бостонии севунимҳазорсолаи форсизабонон ба шумор меояд.

Динеро, ки Зардушт барои муттаҳидӣ ва оромиши ориёнажодон (гузаштагони додикон – тоҷикон) оварда буд, дини мубаллиғӣ ё дини ваҳӣ мегӯянд. Чун Зардушт мубади касбӣ буд, деҳ ба деҳу шаҳр ба шаҳр мегашт ва суханҳои яздониरो таблиғ мекард. Вай барои пайдо кардани ҳимоятгару парастори бузурге аз дарёҳои Навтак (Қашқадарёи имрӯза), Вахви-Датё (Амударё) убур намуда, ба пойтахти Бохтар—шаҳри Балх расид ва шоҳи Эронзамин Гуштосп (Виштосп) дини Зардуштро пазируфт. Зардуштия ба дини расмии мамлакат табдил ёфт. Дини Зардушт дар се пояи асосӣ: «Гуфтори нек», «Пиндори нек» ва «Кирдори нек» қарор дошт.

Ҳарчанд Суғду Бохтар аз дини Зардушт пайравӣ мекарданд, вале табиист, ки баъзе қавмҳои тӯронӣ (сақоиҳо, яъне скифҳо) зидди таълимоти зардуштӣ буданд ва ба Зардушт душманӣ доштанд. Зардушти 77-соларо яке аз лашкарқашони Арҷоспи тӯронӣ, ки Братарвахш (Бародарвуш) меномиданд, ба қатл расонд.

Дар бораи ин воқеаҳо дар китоби қадимии «Ёдгори Зарерон» ҳикоят кардаанд. Зиндагиномаи Зардушт, зуҳури ӯ, муносибати вай бо Гуштосп, ҷангҳои Гуштоспу Исфандиёр бо Арҷосп дар «Гуштоспнома»-и Дақиқии Самарқандӣ (асри X) тазаккур ёфтааст ва ҳазор байти онро Абулқосим Фирдавсӣ дар «Шоҳнома» овардааст.

Дини зардуштӣ пас аз вафоти пайғамбар Зардушт бар ғарби Эрон ва Озарбойҷон низ паҳн шуд ва як қисм аз сақоӣҳо (скифҳо)-и Тӯрон низ онро пазируфтанд. Дар давлатҳои Ҳахоманишиёну Сосониён дини зардуштӣ дини расмӣ буд.

Дар Суғдиён аз замони Зардушт то омадани арабҳо (асрҳои У11-У111) ва пазируфтани ислом дини оташпарастӣ ва баъзе мазҳабҳои он мураввач (равнакёфта) буд. Бино бар маълумоти китоби қадимии «Шаҳристонҳои Эрон» дар Самарқанд бузургтарин оташкада (ибодатгоҳи оташпарастӣ) дар замони Кайковус бунёд шудааст ва дар он яке аз нусхаҳои зарнавишти «Авесто» (дар пӯсти буз) маҳфуз будааст. Воқеан, аввалин оташкадаҳо дар Самарқанду Балх ва Бадахшон бунёд шудаанд. Ба ақидаи гурӯҳе аз донишмандон номи қадимии Самарқанд – Самарқанда маънии «Шаҳри оташи муқаддас»-ро дорад.

Ҷилдҳои зарнавишти «Авесто», ки аз се нусха иборат буданду дар замони Гуштосп китобат шудаанд, дар натиҷаи ҳамлаи Искандари Мақдунӣ несту нобуд гардидаанд. Фақат як нусхаи «Авест»-ро юнониён ба Юнон бурда, ба забони худ тарҷума намудаанд.

Китоби муқаддаси «Авесто» дар баробари таълимоти динӣ ва заруратҳои расму оинҳо, асо-тир ва ривоятҳои ниҳоят қадимии халқҳои эрони-наҷод ва маҷмӯи донишҳои онҳоро низ дар бар гирифтааст. Аз ин рӯ «Авесто», таълимоти Зардушт ва фалсафаи зардуштия ба дину фалсафаи Юнони қадим, дини қадими яҳудиён, мазҳабҳои насронӣ ва исломӣ таъсири фаровон гузоштааст.

Баъзе аз оинҳои оташпарастӣ дар суннатҳои тоҷикон, аз ҷумла мардуми Самарқанд боқӣ мондааст, машъал афрӯхтан, дар гирди оташ давр задани арӯсу домод киноя аз сӯхтани гуноҳон ва покшудан), дар се рӯзи аввал дар хонаи марҳум хомӯш будани оташдон, ки дар қадим киноя аз мотами оташи муқаддас маънидод мешуд.

Имрӯз пайравони оини зардуштӣ дар баъзе шаҳрҳои Эрон ва Ҳиндустон зиндагӣ мекунанд.

Ҳазрат Сабоҳӣ

ЗАРДУШТИ СПИТОМОН

(Барои кӯдакони синни хурд ва синфҳои ибтидоӣ)

Мухаррири ороиш **Р. Шералӣ**
Мухаррири саҳифабандӣ **М. Саидова**
Хуруфчини компютерӣ **Р. Атоева**

Ба матбаа 17.08.09 таҳвил гардид. Чопаш 03.09.09
ба имзо расид. Андозаи 60x841/16. Коғаз ва чопи офсетӣ.
Хуруфи адабӣ. Ҷузъи чопӣ 0,5. Адади нашр 2000 нусха.

Нашриёти «Адиб»-и
Вазорати фарҳанги Ҷумҳурии Тоҷикистон,
734018, ш. Душанбе, кӯчаи Н. Қаробоев 17 а.

Дар матбааи «Полиграфия-Арсенал-Принт» чоп шудааст.
734025, ш. Душанбе, кӯчаи М. Турсунзода, 31.
Тел.: 221 39 79